

ἀνεκτίσθη ἔνεκα δὲ τῆς τοποθεσίας τῆς, τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1780 καὶ ἐντεῦθεν, ἤρξατο ἀκμάζον. Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων, αἱ Πάτριαι ἐχρησίμευσαν ὡς τόπος, ἐνθα διεσκέπτοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἀχαΐας, ἐν αὐτῇ δὲ ὁ Μητροπολίτης Γερμανός, ἐπανελευθὼν ἐξ Ἀγίας Λαύρας, ἤρωσε τὸν Σταυρόν, ἐφ' οὗ ὠρχίζοντο οἱ ἀρματολοὶ τὸν ὄρκον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, ἡ πόλις τῶν Πατρῶν εὐρίσκετο σχεδὸν ἄπασα, ἐνθα νῦν κεῖται ἡ ἄνω πόλις. Κατόπιν ὅμως, ἐπὶ Καποδιστρίου, ἐξεδόθησαν τὰ σχετικὰ Διατάγματα περὶ συνοικισμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐν τῇ κάτω πόλει, καὶ συνετάχθη σχέδιον ὁμοιοτήτως, ἐν τε τῇ ἄνω καὶ κάτω πόλει, κατ' ἀρχάς μὲν ὑπὸ Γάλλων μηχανικῶν, ἀκολούθως δὲ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Βουλγάρου. Χάρις εἰς τὸ ὥραϊον τοῦτο σχέδιον τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονάς, ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1828 ἀνήρχετο μόνον εἰς 4 χιλιάδας, ἤδη δὲ ἐφθάσε τὰς 40 χιλιάδας. Ἡ πόλις, ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ ὥραϊων ὁδῶν αὐτῆς, ὧν τὸ πλάτος ἀρχόμενον ἀπὸ 5 μέτρων φθάνει μέχρι 30 μέτρων, ἔχει καὶ 9 πλατείας, ὧν 4 ἐν τῇ κάτω πόλει καὶ 5 ἐν τῇ ἄνω. Ἐκτὸς τῶν ὥραϊων τῆς πόλεως συνοικιῶν καὶ τοῦ ἀνοικτοῦ ὀρίζοντος αὐτῆς, ὑπάρχουσι καὶ ἐξοχικαὶ τοποθεσίαι, αἵτινες θαναμάζονται διὰ τὸ φυσικὸν αὐτῶν κάλλος. Τοιαῦτα εἶνε τὸ Γηροκομεῖον, ἐνθα καὶ ἡ ὁμώνυμος Μονή, ὁ Παληόφυργος, αἱ ἐξοχικαὶ ἐπαυλεῖς Γούτλαντ, ἐνθα ἡ οἰνοποιητικὴ ἐταιρία «Ἀχαΐα», αἱ ἀειθαλεῖς Ἰτέαι, συγκοινωνοῦσαι μετὰ τῆς πόλεως διὰ τοῦ τροχιοδρόμου, τὸ Ρίον, ἐνθα τὸ ὁμώνυμον φρούριον, καὶ ἄλλαι.

Δημόσια ἔργα.

Ἐν τῇ πόλει τῶν Πατρῶν ἐγένοντο μέχρι σήμερον πλεῖστα Δημόσια ἔργα, ἴδια ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτὸς τῆς πόλεως συγκοινωνίαν, ἣτις ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν ἐξῆς ὁδῶν : α') τῆς Ἑθνικῆς ὁδοῦ Πατρῶν—Καλαβρυτῶν, ἣς ἡ κατασκευὴ ἀρξάμενη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878 ἐπερατώθη κατὰ τὸ ἔτος 1885, μήκους περὶ τὰ 86 χιλιόμετρα· ἡ ὁδὸς αὕτη διέρχεται διὰ τῶν Δήμων Πατρέων καὶ Φαρρῶν τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν, Λαπαθῶν καὶ Καλαβρυτῶν τῆς ἐπαρχίας Καλαβρυτῶν β') τῆς Ἑθνικῆς ὁδοῦ Πατρῶν-Πύργου, ἣς τὸ πρῶτον τμήμα τερματίζεται εἰς Ἀχαΐαν, μήκους 21 χιλιομέτρων, δι' οὗ συγκοινωνοῦν οἱ κάτοικοι τῶν Δήμων Πατρέων καὶ Λύμης· ἡ ὁδὸς αὕτη διακοπτομένη μέχρι Λεχαινῶν, ἐξακολουθεῖ ἐκεῖθεν μέχρι Πύργου γ') τῆς Ἑθνικῆς ὁδοῦ Πατρῶν-Αἰγίου, ἣς τὸ πρῶτον τμήμα τερματίζεται εἰς Ψαθόφυργον, μήκους 16 χιλιομέτρων· διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς συγκοινωνοῦν τὰ χωρία τοῦ Δήμου Πατρέων· διακοπτομένη δὲ μέχρι Καμισρῶν, τερματίζεται εἰς Αἶγιον.

Ἄπασαι αἱ ἄνω ὁδοὶ ἄρχονται ἀπὸ τῆς πόλεως, τινὲς δὲ καὶ διασχίζουσι ταύτην. Ἐν τῇ πόλει τῶν Πατρῶν ὑπάρχουσι καὶ δημόσια κτίρια, εἴτε παρὰ τοῦ δημοσίου ἀνεγερθέντα, εἴτε ἐξαγορασθέντα. Τοιαῦτα εἶναι τὸ Νομαρχιακὸν κατάστημα, αἱ Φυλακαὶ, οἱ ὑπάρχοντες Στρατιῶνες καὶ οἱ ἀνεγειρόμενοι ἤδη νέοι τοιοῦτοι, τὸ Τελωνειακὸν κατάστημα, τὸ Λιμεναρχιακὸν κατάστημα, ἡ Ἐφορὰ τοῦ ὕλικου τοῦ πολέμου κ.λ.π.

Λιμενικὰ ἔργα.

Ἐν Πάτραις κατεσκευάσθη λιμὴν ἀσφαλῆς, ἀρξάμενος κατὰ τὸ ἔτος